

Realizacja motywu *stabat mater dolorosa* na przykładzie *Lamentu świętokrzyskiego*

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Jacopone da Todi, *Stabat mater dolorosa*, [w:] *Zrozumieć średniowiecze: wypisy, konteksty i materiały literackie dla uczniów, studentów i nauczycieli*, oprac. R. Mazurkiewicz, Tarnów 1994, s. 136–138. Cytat za: Jacopone da Todi, *Stabat mater dolorosa*, przeł. M. Białoszewski, „Tygodnik Powszechny” 1965, nr 15, s. 1.
- Źródło: *Ewangelia św. Jana (J 19,25)*, [w:] *Biblia. Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Warszawa 1996, s. 1164.
- Źródło: *Postuchajcie, bracia miła*, [w:] *Zrozumieć średniowiecze: wypisy, konteksty i materiały literackie dla uczniów, studentów i nauczycieli*, oprac. R. Mazurkiewicz, Tarnów 1994, s. 35–36.
- Źródło: Jacopone da Todi, *Stabat mater dolorosa*, „Tygodnik Powszechny”, nr 1965/15, s. 1.

Realizacja motywu *stabat mater dolorosa* na przykładzie *Lamentu świętokrzyskiego*

Mistrz Ołtarza z Akwizgranu, *Ołtarz z Akwizgranu: Ukrzyżowanie*, 1515–1520

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Cierpienie Matki Boskiej stojącej pod krzyżem to jeden z najważniejszych motywów literatury apokryficznej średniowiecza. Głęboko ludzka rozpacz Matki Boskiej, z którą mogła się utożsamić każda matka, ukazana została w *Lamencie świętokrzyskim* – jednym z najpiękniejszych utworów lirycznych w historii polskiej literatury.

Twoje cele

- Rozpoznasz różnice między biblijnym a literackim wizerunkiem Maryi.
- Przeanalizujesz tekst *Lamentu świętokrzyskiego*.
- Poznasz zarówno literackie, jak i malarskie wizerunki Matki cierpiącej pod krzyżem.
- Dowiesz się, czym jest pasja.

Przeczytaj

Matka Boska pod krzyżem Syna

O udziale Maryi w męce Jezusa mówi tylko jeden fragment Ewangelii według świętego Jana:

“ Ewangelia św. Jana (J 19,25)

A obok krzyża Jezusowego stały: Matka Jego i siostra Matki Jego, Maria, żona Kleofasa, i Maria Magdalena. Kiedy więc Jezus ujrzał Matkę i stojącego obok Niej ucznia, którego miłował, rzekł do Matki: „Niewiasto, oto syn Twój”. Następnie rzekł do ucznia: „Oto Matka twoja”. I od tej godziny uczeń wziął Ją do siebie.

Źródło: *Ewangelia św. Jana (J 19,25)*, [w:] *Biblia. Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Warszawa 1996, s. 1164.

Stabat mater dolorosa

Średniowieczni autorzy opisujący żal i cierpienie Maryi stojącej pod krzyżem opierali się na [apokryfach](#). Motyw *stabat mater dolorosa*, matki boleściwej, pojawia się jako literackie odwzorowanie sceny pożegnania z Jezusem. Celem jego zastosowania jest ukazanie rozpaczki matki i jej bezradności wobec cierpienia Syna, a także wzbudzenie współczucia wobec przepełnionej bólem Maryi. Motyw ten do dziś jest inspiracją dla twórców różnych dziedzin sztuki: literatury, muzyki i malarstwa.

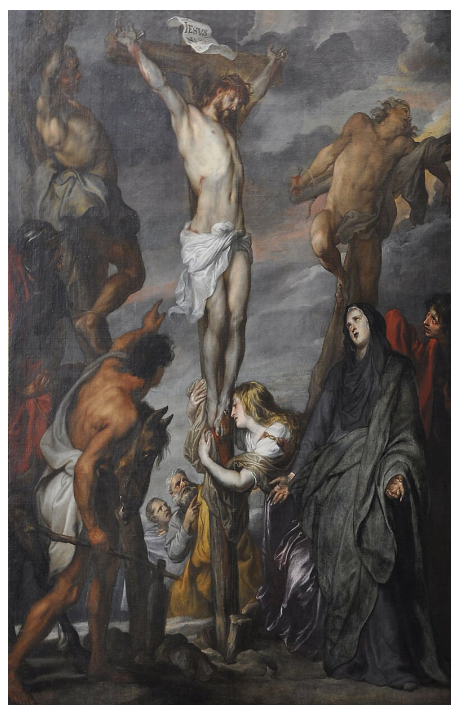
“ Jacopone da Todi

Stabat mater dolorosa

Stoi Matka obolała,
Łzy pod krzyżem przepłakała,
Gdy na krzyżu Syn jej mrze.

Jakże w duszy jest zmartwiona,
Zasmucona, zachmurzona,
[Aż ją poprzesywał miecz.](#)

Jakże smutnej i strapionej
Matce tej Błogosławionej
Jednorodzonego mieć

I nie łamać się ginącej
Tej pobożnej, tej widzącej
Jednorodzonego śmierć.

Co za człowiek, co nie płacze,
Kiedy Matkę tę zobaczy
W udręczeniu – w takim, o

Kto niezdolny współczuć czule
Bólom Matki Syna bóle?
Czy ma takie serce kto?

Widzi Matka: Syn Jej, Jezus
Bicze przyjął i krzyż przeniósł
Za calutki ludzki grzech.

Widzi słodkie swe Rodzone
Tak śmiertelnie opuszczone,
Jak ostatni traci dech.

Matko, źródło ukochania,
Daj mi siłę współczuwania
Tylu bólom, żalom Twym.

Serce sobie upodoba,
U Chrystusa kochać Boga;
Sercu memu spraw to Ty

Matko Święta, niechby ono
Przybijano i dręczono,
Niech zasiłki Twoje ma.

Zrób mnie godnym uproszenia,
Udzielenia, udręczenia
Z Twego Rodzonego ran

Antoon van Dyck, *Śmierć Chrystusa na krzyżu na górze Golgocie*, 1630

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Daj pobożnie z Twymi łzami
Mieć Twój ból z Ukrzyżowanym,
Póki tym nie przejmiesz mnie.

Niech pod krzyżem z Tobą stoję,
Niech łzy Twoje będą moje,
Tego twego płaczu chcę

Panno z Panien Najjaśniejsza,
Już mi nie bądź boleśniejsza,
Tylko daj i mnie łzy lać

Niech Chrystusa śmierć przeniosę,
Mękę zniosę do pomocy,
Niech to przejdę jeszcze raz

Zrób mnie zbitym, poranionym,
Uwięzionym, przepojonym
Krzyżem Syna, Syna krwią.

Płomień ognia mnie nie spali:
Najjaśniejsza mnie ocali
Na ten ostateczny Sąd.

Chryste, a gdy i Ty wyjrzysz,
Daj przez Matkę i mnie przybyć
Do zwycięskich Twoich palm.

A gdy ciało będzie zmarłe,
Spraw, niech duszy będą dane
Twoje nieba pełne chwał. Amen.

Źródło: Jacopone da Todi, *Stabat mater dolorosa*, [w:] *Zrozumieć średniowiecze: wypisy, konteksty i materiały literackie dla uczniów, studentów i nauczycieli*, oprac. R. Mazurkiewicz, Tarnów 1994, s. 136–138. Cytat za: Jacopone da Todi, *Stabat mater dolorosa*, przeł. M. Białoszewski, „Tygodnik Powszechny” 1965, nr 15, s. 1.

Jacopone da Todi był franciszkaninem, żył w XIII wieku. To jemu przypisuje się autorstwo średniowiecznej sekwencji *Stabat mater dolorosa*, która szybko stała się nie

tylko popularna, ale też weszła w skład kościelnej liturgii. Tekst został napisany w języku łacińskim. Temat Matki Boskiej pod krzyżem łączy się w tym utworze z kilkoma motywami: rozdzierającym bólem, rozpaczą spowodowaną widokiem umierającego dziecka, chęcią współodczuwania bólu fizycznego z Synem. Wszystkie te elementy pojawiać się będą w innych utworach średniowiecznych pokazujących Matkę Boską jako zwyczajną kobietę, która cierpi, patrząc na swoje umierające dziecko.

Paolo Uccello, *Jacopone da Todi* na fresku w katedrze w Prato, 1435–1440

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Lament świętokrzyski

Lament świętokrzyski to tekst, który w literaturze polskiej funkcjonuje również pod innymi tytułami: *Żale Matki Boskiej pod krzyżem*, *Plankt* oraz *Posłuchajcie bracia miła* (incipit utworu). Autorstwo rękopisu przypisuje się Andrzejowi ze Słupi, przeorowi benedyktynów w klasztorze Świętego Krzyża na Łysej Górze, żyjącemu w XV wieku. Znany nam dziś tekst jest odpisem sporządzonym przez Łukasza Gołębiowskiego. Utwór datowano na lata 70. XV w., ale po raz pierwszy został opublikowany w 1852 roku.

“ Posłuchajcie, bracia miła

Posłuchajcie, **bracia miła**,
Kcęć wam skorzyć krwawą głowę;
Usłyszycie moj zamętek,
Jen mi się zstał w Wielki Piątek

Pożałuj mię, stary, młody,
Boć mi przyszły krwawe gody;
Jednegociem Syna miała
I tegociem ożała.

Zamęt ciężki dostał się mie, ubogiej żenie,
Widząc rozkrwawione me miłe narodzenie,

Ciężka moja chwila, krwawa godzina,
Widząc niewiernego Żydowina,
Iż on bije, męczy mego miłego Syna.

Synku miły i **wybrany**,
Rozdziel z matką swoją rany!
A **wszakom** cię, Synku miły, w swem sercu nosiła,
A takżeż tobie wiernie służyła,
Przemow k matce, **bych się ucieszyła**,
Bo już jidziesz ode mnie, **moja nadzieja miła**.

Synku, bych cię nisko miała,
Niecoć bych ci wspomagała;
Twoja główka krzywo wisa, tęć bych ja podparła,
Krew po tobie płynie, tęć bych ja utarła,
Picia wołasz, piciać bych ci dała,
Ale nie lza dosiąć twego świętego ciała.

O anjele Gabryjele,
Gdzie jest ono twe wesele,
Cożeś mi go obiecował tako barzo wiele,
A rzekęcy: Panno, pełna jeś miłości,
A ja pełna smutku i żałości,
Sprochniało we mnie ciało i moje wszytki kości.

Proścież Boga, wy **miłe i żądne maciory**,
By wam nad dziatkami nie były takie to pozory,
Jele ja nieboga ninie dziś zeźrzała
Nad swym, nad miłym Synem **krasnym**,
Iż on cirpi męki **nie będąc w żadnej winie**.

Nie mam ani będę mieć jinego,
Jedno ciebie, **Synu, na krzyżu rozbitego**.

Lament świętokrzyski składa się z ośmiu nieregularnych strof, w których podmiot liryczny, Matka Boska, zwraca się do kolejnych odbiorców. Początkowo prosi ludzi o pożałowanie, potem przemawia do umierającego Jezusa, by w końcu zwrócić się do Anioła Gabriela i wszystkich matek. Wiersz kończy się dystychem-westchnieniem, w którym Maria zauważa, że Syn jest jej najbliższą osobą, a z chwilą jego śmierci pozostanie sama.

Wiersz zaliczany jest do lamentów, które w średniowieczu nazywano także planktami lub żalami. Gatunek znany już w starożytności, a jego cechą charakterystyczną było wzywianie kolejnych adresatów do współuczestnictwa w cierpieniu spowodowanym śmiercią bliskiej osoby. Tym też lament różni się od trenu, którego głównym celem jest pokazanie wielkości osoby zmarłej. W lamencie środek ciężkości zostaje przeniesiony na podmiot liryczny oraz jego uczucia.

Badacze literatury i kultury średniowiecznej przypuszczają, że *Lament świętokrzyski* mógł być częścią większego tekstu, dramatu liturgicznego wystawianego w kościołach podczas Wielkiego Tygodnia.

Słownik

apokryf

(gr. *apokryphos* – ukryty, tajemny) – tekst niepewnego pochodzenia o charakterze religijnym, który pozostawał poza księgami kanonicznymi Starego i Nowego Testamentu. Apokryfy uzupełniały wątki biblijne licznymi szczegółami i epizodami, atrakcyjnymi beletrystycznie, ale często sprzecznymi z zawartością tekstów kanonicznych; miały nieraz charakter heretycki. Legendarne motywy i wątki pochodzące z apokryfów rozpowszechniły się w narracyjnej literaturze średniowiecznej, zwłaszcza w hagiografii. W Polsce najobszerniejszym tekstem opartym na opowieściach apokryficznych są tzw. *Rozmyślenia przemyskie* z XV w.

dramat liturgiczny

średniowieczny gatunek teatralny, ściśle związany z tematyką Ewangelii oraz liturgią Kościoła katolickiego

dystych

(gr. *ístichon*) – strofa dwuwersowa

gradacja

(łac. *gradatio* – stopniowanie) – inaczej stopniowanie; polega na uszeregowaniu słów lub sformułowań według tego, jak się nasila lub słabnie ich intensywność znaczeniowa; służy wzmacnianiu ekspresywności wypowiedzi

lament

(łac. *lamentum* – narzekanie, krzyk żałosny) – utwór poetycki (czasem w formie dialogu) wyrażający żalobę, ból, nieszczęście, bezradność wobec przeciwności losu

pasja

(łac. *passio* – cierpienie) – nabożeństwo wielkopostne poświęcone rozpamiętywaniu męki Chrystusa; także: ewangeliczny opis męki Chrystusa czytany podczas takiego nabożeństwa; w malarstwie, rzeźbie, misteriach: cykl scen przedstawiających mękę Chrystusa

plankt

(łac. *planctus* – narzekanie, płacz) – utwór średniowieczny, w którym podmiot liryczny wyraża żal po stracie bliskiej zmarłej osoby oraz wzywa do współuczestnictwa w cierpieniu

Mapa myśli

Polecenie 1

W bordowe pola mapy myśli zostały wpisane te cechy Marii, które nadała jej tradycja biblijna i kościelna. W pola niebieskie wpisano cechy, które zostały jej nadane przez anonimowego autora *Lamentu świętokrzyskiego*. Napisz, który element w obrazach Matki Boskiej jest stały (niezmienny).

Polecenie 2

W krótkiej notatce podsumuj podstawowe różnice między tymi wizerunkami.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wskaż odbiorców monologu lirycznego Marii. Zaznacz fragmenty w tekście kolorem czerwonym.

Ćwiczenie 2

W jakim celu Matka Boska zwraca się do odbiorców? Dopasuj do siebie odpowiednie elementy.

Chce podzielić Jego ból., Prosi o wysłuchanie, o uwagę., Żałuje, że zataił przed nią informację o śmierci Syna., Chce, by modliły się do Boga, który miałby oszczędzić im takiego cierpienia (związanego z patrzeniem na mękę dzieci).

Ludzie	
Syn	
Archanioł Gabriel	
Matki	

Ćwiczenie 3

Przeanalizuj tabelę, w której zamieszczono fragmenty wypowiedzi Matki Boskiej do ludzi oraz określono cel ich zastosowania. Zwróć uwagę na rosnące emocje. Zapisz, jak nazywa się taki środek stylistyczny.

1. P o s ł u c h a j c i e, bracia miła Kćć wam skorzyć krwawą głowę;	Zwrócenie uwagi.
2. U s ł y s z y c i e moj zamętek, Jen mi się zstał w Wielki Piątek.	Prośba o wystuchanie skargi.
3. P o ż a ł u j mię, stary, młody, Boć mi przyszły krwawe gody.	Prośba o współczucie.

Ćwiczenie 4

Połącz cytaty z nazwami środków stylistycznych.

Pożałuj mię, Krwawa godzina, rozkrwawione narodzenie, krwawa głowa, Spróchniało we mnie ciało i moje wszystkie kości, Synek, Głowka, Miły syn i okrutny Żydowin, krwawe gody

Cytat	Środek stylistyczny
Pożałuj mię	
Krwawa godzina, rozkrwawione narodzenie, krwawa głowa	
Spróchniało we mnie ciało i moje wszystkie kości	
Synek	
Głowka	
Miły syn i okrutny Żydowin	
krwawe gody	

Ćwiczenie 5

Określ, jaką funkcję pełnią podane wyrażenia. Wstaw w odpowiednie miejsca sformułowania umieszczone pod tabelą.

Pożałuj mię, Krwawa godzina, rozkrwawione narodzenie, krwawa głowa, Krwawe gody, Spróchniało we mnie ciało i moje wszystkie kości, Synek, główka, Miły syn i okrutny Żydowin

Cytat	Funkcja
Pożałuj mię	
Krwawa godzina, rozkrwawione narodzenie, krwawa głowa	
Krwawe gody	
Spróchniało we mnie ciało i moje wszystkie kości	
Synek, główka	
Miły syn i okrutny Żydowin	

Ćwiczenie 6

Przeczytaj poniższe cytaty oraz przyjrzyj się fragmentom obrazów przedstawiających Matkę Bożą pod krzyżem. Wskaż tekst i obraz, które najlepiej, według ciebie, oddają wizerunek kobiety cierpiącej z powodu śmierci syna. Odpowiedź uzasadnij.

Matthias Grünewald, *Ołtarz z Isenheim – Ukrzyżowanie* (fragment), 1506–1515

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Rogier van der Weyden, *Ukrzyżowanie Jezusa Chrystusa* (fragment), 1440–1445

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

” Posłuchajcie, bracia miła

1.

Synku, bych cię nisko miała,
Niecoć bych ci wspomagała;
Twoja główka krzywo wisa, tęc bych ja podparła,
Krew po tobie płynie, tęc bych ja utarła,
Picia wołasz, piciać bych ci dała,
Ale nie lza dosiãc twego świętego ciała.

2.

Zamęt ciężki dostał się mie, ubogiej żenie,
Widząc rozkrwawione me miłe narodzenie,

3.

Proścież Boga, wy miłe i żądne maciory,
By wam nad dziatkami nie były takie to pozory

Źródło: *Posłuchajcie, bracia miła*, [w:] *Zrozumieć średniowiecze: wypisy, konteksty i materiały literackie dla uczniów, studentów i nauczycieli*, oprac. R. Mazurkiewicz, Tarnów 1994, s. 35–36.

Ćwiczenie 7

A) Wypisz z tekstu przykłady zdań we wszystkich czasach:

B) Napisz, o czym może świadczyć użycie w wypowiedzi Marii form czasownikowych w trzech czasach.

Ćwiczenie 8

Dla nauczyciela

Autor: Marta Kulikowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Realizacja motywu *stabat mater dolorosa* na przykładzie *Lamentu świętokrzyskiego*

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły nie oraz partykuły -bym, -byś, -by z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń -ji, -ii, -i ; zapisu przedrostków roz-, bez-, wes-, wz-, ws-; pisowni przymków złożonych; pisowni nosówek (a, ę) oraz połączeń om, on, em, en ; pisowni skrótów i skrótowców;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

6) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

Lektura obowiązkowa

6) Bogurodzica; Lament świętokrzyski (fragmenty); Legenda o św. Aleksym (fragmenty); Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią (fragmenty);

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

2) rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;

8) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego: aliterację, paronomazję, kontaminację, metonimię, synekdochę, synestezję, odmiany inwersji, gradację; określa ich funkcje;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- analizuje *Lament świętokrzyski*,
- wskazuje źródła motywu *stabat mater dolorosa*,
- opisuje sposób realizacji toposu *stabat mater dolorosa* w *Lamencie świętokrzyskim*,
- charakteryzuje wizerunek Matki Boskiej w tekstach literackich i dziełach malarskich.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z treściami w sekcji „Przeczytaj”. Nauczyciel proponuje zainteresowanym osobom, by przygotowały prezentację złożoną z dzieł malarskich z różnych epok, wykorzystujących motyw *stabat mater dolorosa*, czyli Matki Boskiej stojącej pod krzyżem Chrystusa.

Faza wprowadzająca:

1. Lekcja rozpoczyna się od odczytania przez nauczyciela (lub wybraną wcześniej, przygotowaną do tego osobę) tekstu *Stabat mater dolorosa*. W tle może wybrzmieć nagranie tej pieśni (w wersji łacińskiej) w wykonaniu chóru Jerycho (patrz materiały dodatkowe).
2. Nauczyciel pyta o wrażenia uczniów zarówno dotyczące tekstu, jak i jego chóralnego wykonania. Prosi o określenie nastroju pieśni, wyrażanych w niej uczuć, podmiotu lirycznego oraz adresatów. Uczniowie odpowiadają swobodnie. Nauczyciel informuje, że lekcja będzie dotyczyła realizacji motywu *stabat mater dolorosa* w polskiej pieśni średniowiecznej *Posłuchajcie bracia miła*. Podanie tematu zajęć.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel poleca, by na podstawie informacji z bloku tekstowego uczniowie scharakteryzowali motyw *stabat mater dolorosa*. Jedna osoba notuje ustalenia pozostałych na tablicy, w formie mapy skojarzeń, wszyscy uczniowie zapisują mapę w zeszytach.
2. Następnie nauczyciel prosi o przedstawienie galerii malarskiej obrazującej motyw *stabat mater dolorosa*, przygotowanej przez uczniów w domu. Pozostali uczestnicy zajęć mogą komentować sposób realizacji toposu na obrazach. Nauczyciel ocenia dodatkową pracę uczniów.
3. Nauczyciel odczytuje *Lament świętokrzyski*, uczniowie śledzą tekst w e-materiale, by wyjaśnić niezrozumiałe fragmenty. W tle może brzmieć np. kompozycja Vivaldiego lub Pergolesiego (patrz materiały dodatkowe), by podkreślić, że *Lament...* ma formę pieśni. Uczniowie wskazują pierwsze podobieństwa i różnice między *Stabat mater...* a *Lamentem...*, które udało im się wychwycić podczas słuchania.
4. Następnie nauczyciel prosi, by uczniowie w parach wykonali wskazane ćwiczenia z sekcji „Sprawdź się” związane z interpretacją pieśni *Posłuchajcie bracia miła*. Warto zwrócić uwagę na ciekawe ćwiczenie 6 oraz polecenie 1 towarzyszące mapie myśli. Po upływie wyznaczonego czasu uczniowie prezentują efekty swojej pracy, a nauczyciel weryfikuje ich poprawność.

Faza podsumowująca:

1. Podsumowaniem lekcji może być wspólne wykonanie ćw. 8 z sekcji „Sprawdź się”.
2. Na zakończenie nauczyciel prosi, by uczniowie dokończyli zdania: Podczas tej lekcji ważne było...; W tej lekcji niepotrzebne było... Nauczyciel zyskuje w ten sposób

informację zwrotną od uczniów.

Praca domowa:

1. Praca domowa z e-materiału.

Materiały pomocnicze:

- Ilustracją lekcji mogą być kompozycje *Stabat mater dolorosa* K. Szymanowskiego, A. Vivaldiego lub G.B. Pergolesiego, dostępne w internecie.
- *Stabat mater dolorosa* w wykonaniu chóru Jerycho pod dyr. Bartosza Izbickiego, 2018, dostępny w internecie.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Mapa myśli” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.